

KIMEGYEK AZ ÖREGEKHEZ

Az a lámpafény, az a petróleumlámpa messze elvilágít, egészen addig elvilágít, amikor még a batyussal a mi kis kopasz bilibankónkat a göré mögötti paréban mustrálgattuk. Anyánk meggyújtotta, s szőlített bennünket, az éjjeli pillék előbb odaérték a lámpásos anyánkhoz, mint mi, az ám, megkérdem a batyustól, mikor járt kint az öregek sírjánál.

Te, Veronka, hozz azokból a konzervekből az öcskösnek, ő már elszokott ott kint Németben a mi paraszti kosztunktól.

A batus nem hallotta, vagy csak úgy tesz, mintha nem hallaná, mit kérdeztem tőle, talán még nem is kérdeztem tőle, mikor járt kint a temetőben. Itt a német kikötővárosban gondolatban annyiszor megelőzőm a batyust szüleink sírjának látogatásában és gondozásában. Aztán a németektől rám tapadt szokás szerint leöntöm a napi söradagomat, s ha még nem vág ketté az álom éles kése, átmegyek szomszédjaimhoz, a kosovói Gastarbeiterekhez színes tévét nézni. Most is úgy lesz, átmegyek majd hozzájuk színes tévét nézni.

Batus, mikor jártál kint az öregeknél?

Válasz helyett Veronka, az ángyikám most tyúkaljnai konzervet hoz be a kötényében, a batus meg éppen semmit sem csinál, mégis halálos elfoglaltságot mímél, isten bizony azt válaszolja majd végül is, hogy nincsen ideje meghalni sem, pedig manapság mi sem könnyebb, mint meghalni. Nem tudom, írtam-e már a batuséknak arról, hogy egyik tanyai iskolatársunk, aki később velem együtt kikerült Németbe, a vonatban halt meg, vagy ott játszott kámfort, nem tudni biztosan.

Batus, most rajtam a sor, én megyek ki, rendbe is hozom a sírjukat. Az öregek sírját.

Itt a bácskai tanyákon meghalni sincs időnk, öcskös, hidd el nekem, jobb is, hogy az öregek nem vesznek már részt ebben a nagy kraválban. Emlékszel, mit szokott a megboldogult apánk mondani: „Csak szorosan a rúdja mellett haladj, fiam, ne maradj le tőle és ne szaladj elébe.” Hát ma már mindent lehet itt, öcskös, csak apánknak e mértéke szerint lehetetlen élni tovább erre mifelénk is. Mondhatnám, mi parasztok mostanában folyton lépést tévesztünk, és hol a rúd elé szaladunk, hol pedig lemaradunk a kocsiól. A bakon ülő se előre, se hátra nem láthatja már be az utat. Hol aszfaltra szalad a szekér, de onnan este hat után letiltják, hol meg porba, sárba veti magát, hogy a föld áldott mocskaiban megfürödjön, a történelem lejtős dűlőútján lefelé kocorásson egy kicsit.

Hó, hóha, álljon már meg ez a folyton bukduczólló paraszti történelem! Mert batus, tán csak nem azt akarod nekem beadni, hogy otthon az a *ti* világotok kergekórosabb a *miénknél* itt kint? Ha tudnád, ha csak egyszer is láthatnád, milyen örült ki-kiszaladást, kergetőzést díktálnak ketteltjes halk hangukon a nyugodt, pedáns gombnyomások idekint Németben. Nekem ugyan nem adatott meg, hogy olyan munkás-úrrá lépjek elő, aki gombnyomásért kapna a gastarbeiteri fizetését, de azért még nem vagyok vaksi, és sadélgatom, egyre sadélgatom, mire megy a babramunka. Batus — ezt ne is tagadd! —, te most is úgy élsz otthon, mint húsz-huszonöt évvel ezelőtt éltünk, csak mostanság már sokkal komótosabban, hála a gépeknek. Elvégzed a munkád, s ha az isten is megsegít, és a szövetkezet, a kombinát vagy a húsgyár is úgy akarja, vastagra verheti a tenyered a pénz.

Öcskös, hány éve már, hogy kint vagy Németben?

Tizenkettő. Tegnap múlt pontosan tizenkét éve. Azóta is minden napot elszámolok magamnak. Kitalálod-e, hogy miért számolok el magamnak minden egyes napot, órát, percet?

Bajosan találok ki, öcskös. Azt se tudom már, ki az izé, a szövetkezetből-e valaki vagy a felvásárló ígerte meg tegnap, hogy minden szem ricáért megcsókolják a disznószaros gumicsizmám orrát, ha jövőre az egész földemet napraforgóval vetem be. Néha már jobb is, hogy felejték, süketnek is kellene lennem ennyi ígélet hallatán. Az idén rica kell, tavaly a répám annyi huzavona után vették csak át a cukorgyárok. Kihazudják ezek az emlékezetet is a fejemből...

Megmondom én magamtól is, batyus. Pontosán anyánk halálának harmadik évfordulóján kötöttek útilaput a talpam alá.

Nem kergetett el innen téged senki sem.

Nem is. Látod, mégis több százezren kimentünk. Előbb eladtam neked a föld rám eső részét, aztán tisztességesen beköszöntem a városba, csak hogy ott mintha már vártak volna rám, minden piszkos munkát egyedül énram akartak lapátolni. A parasztgyerekre, akit úgy saccoltak meg, elég széles a válla és hozzá még gyűgyü is. Félcédulás, kiárusított izomgyár. Ja, ja, mein Bruder. Mit gondolsz, ki kellett volna hogy fessek magam hülyének, és segédmunkásként végigcselédeskedjem egész életemet valamelyik gyárban?

Mi másra is tellett volna hat elemidből, öcskös?

Es te ugyan mire vinnéd a négy elemiddel, batyus?

Arra, amire te. Azért maradtam én a seggemen, apámékén, az „ösi jusson”.

De láthatod, java részünk elszellett onnan a tanyáról.

Ezt én tudom jobban, öcskös. Meg érzem is jó vastagon. Azóta lettem a Jani, a tőkös harmincéves, aki megmaradt a jövő mintaparasztjaiért eloldani a gatyamadzagot. A Veronka a megmondhatója.

Esküszöm, batyus, most valami bizsergés nyargal végig a testemen, Veronka is olvashatatlan mosollyal elszégyelli magát. Csak hadd szenvedzen ebben a szép vértóduulásban; míg leplezésként a konzervek körülméletével foglalatoskodik. Tán ő sem talál teljesen lelki nyugvást abban, hogy a gyereksínálás ma nagy flanc. Igaz, a születés még ennél is nagyobb kockázat. Ma születni és főleg parasztnak születni, ez aztán küldetés. S aztán Gasterbeiternek lenni, s a legolcsóbb konzerven élni...

Veronka, nem kellett volna! Idekint ezen élek, már csak konzerven élek. Miért is nem hoztok nekem a sonkából, úgy is tudom, hogy rogyásig van belőle a spájzban?!

Nem szeretted a sóst, öcskös, az meg nagyon sós.

Jobban, mint az édeset, a németek mindent édesen esznek.

A konzerveket speciálisan a te jövedeledre vásároltuk. A mi házunkban a kutya se enné meg ezeket a kotyvalékokat. Vannak itt is, akik szeretik, akik már csak ezt szeretik, mintha ez lenne a sorsunk jobbra fordultának a biztos záloga. Öcskös, hidd el nekem, amióta kint vagy Németben, a világ itt is a feje tetejére állt. Egy vakarcs bolti kenyérért rohanunk a faluba, ha még el nem késtünk, vagy tegnapelőtti veknit kapni csak, ahelyett, hogy mint azelőtt, mi magunk sütnénk a madárlátta cipót. Meg a tetrapakolású vagy milyen tej, az most a legújabb divat erre felé is. Erteni ezt, a mi tehenünk teje nem smakkol, azt az utolsó cseppig elviszi a tejfelvásárló, hogy aztán mi tanyaiak se maradjunk véletlenül háromszögletű tej nélkül?!

Legszívesebben azt mondanám a testvéremnek: batyus, nekem minderről hiába is fektolsz, én mindezt nem látom, meg tán nem is értem. Lehet, hogy a petróleumlámpa halvány fénye hagyja homályban előttem a te tanyád helyét ebben a világban. És batyusom, éppenséggel a lepényvékonyságú sonkára is volna megjegyzésem, de hát mégiscsak örülség lenne elkottyantanom magam, hogy ez sem olyan, mint valamikor volt. De kedvem lenne elkurjantani magam: „Csirubunkó, ide azzal a házmagasságú rózsaszín étkü szalonnával, amelyet gyerekkorunkban könnyen összetéveszthettünk a vajjal, mert akár a kenyérre is kenhettük.” Nem is tudom,

az asztal alá röhögjem-e vagy inkább elsírjam magam, amikor a batyus — mintegy belém látva — kimondja a szentenciát: „No, ízlik, ugye, ilyet nem ehetsz odakint Németben!”

Mit nyernék a magyarázkodással, hogy amit az én gasterbeiteri agyacskámmal is kiúthettem már: ama bizonyos vajdasági fajmalac a nyugati jószágtenyésztési forradalom anyakocájától való! Akárcsak a fajmunkás, a Gasterbeiter, akiből minél több hasznot ki kell préselni. No, de mindegy, ez itt, ennél a petróleumlámpánál nagyon hosszú és teljesen haszontalan mese lenne. Mint ahogy a batyus is mindhiába akarja ilyenre meg olyanra kifesteni az életét előttem. A tanyáját úgyszintén, ahová folyton-folyvást könyörögni jár el az egész társadalom, hogy most ezt, most azt termessz, János, a közösség busasan megjutalmazza minden ténykedésed, János, még azt is, ha a gatyamadzagot eloldod egy újabb parasztutódtért. A petróleumlámpa valami rég szertefoszlott szagot sodor az orrlíkáimba, s a petróleumlámpa mellett a tévé valami mérhetetlen cifraságnak tűnik a negyedik dimenzióból. A batyusom nagyon büszke a tévéjére. Akkumulátorral üzemelteti. Szóval petróleumlámpa mellett nézni a műsort, biz isten megérné, hogy ezt a tanyai show-műsort így komplett kihozzam ide Németbe, és érdekességként pár ezer márkáért értékesítsem, esetleg az egész jelen kiállítását megrendezzem a kocsikereket és törött széket bemutató kiállítási szalomban, ahogy, baszod alássan, előkelő modorban kifejezné magát az ember.

Megőrizték hát az öreg lámpáját, batyus. Porcelán. Ezeket a mintákat itt rajta úgy hívják, hogy matrica. Nem kézi festés. Értéktelen. De azért valami megkerült sváb vagyont adna érte. Int a batyus, hogy csak hozzam ki nyugatra, mert már ott a tanyán is jártak valami kupecok, és fillérekért szereték volna megkapni a matricás petróleumlámpát.

No de, batyus, ez a pislákoló oltár nem egyszerű divatszám ott a bácskai tanyákon, ezért őrizd csak meg. Kell az még, az ám, meddig kell még a petróleumlámpa, mikor kaptok már áramot ti arrafelé?

Szinte előttem a batyus, hogy most igazán a szedett oldalába döftem. Annak idején önszántából vonult ki a tanyára, mert mindenképpen maradhatott volna a faluban is. Azt mondta, meglesz ő egy ideig áram nélkül, vagy legfeljebb megzavar egy generátort, és egy kis összefogással saját áramforrást csihölnek ki majd a tanyákon. Tizenkét év óta minden nyáron hazaruccanok egy kicsit, néha még karácsonyra is, de mindhiába lesem otthon véreim összefogását, a generátor, az áramfejlesztő belődulását, a villanykörte kivilágosodását. Bezzeg mi itt Németben hetek alatt felhúzzunk egy felhőkarcolót, igaz, bele is adja mindenki anyját, apját, mert a sváb le nem lohassa a szájáról, hogy die Mutter und die Vater, zusammen.

Öcskös, az áramot kérde, ugye? Emlékszel, minden évben ezt kérdezted. Hát te csakugyan azt hiszed, hogy mi itten olyan nagyon szarul élünk azért, hogy nincs áramunk? Nincs és kész! Megvagyunk nélküle is. Mit szólsz hozzá! Mid van neked, öcskös, mit szedtél te össze ott kint Németben az elmúlt tizenkét év alatt? Egy kalap szart, igaz? Vagy netán bankár lettél suttymban, pénzszóró kurafi, csöcsösök hontalan ágyasa? Ezt akarod te felhozni énellemben, hát hozzád, hozogassad csak öcskös ...

Ki tudja, meddig ment volna a batyus, ha Veronka békítő hangja nem gyógyul rá, mint hideg borogatás a fellángolt kelésre. A batyusnak egyébként igaz van: eddig majd minden látogatásom civakodással végződött. Nem tagadom, én is vétkes vagyok azért, amiért futó vendég módjára faggatom dolgai felől. Igazán rájöhettem volna már, a vendég sohasem kérdezen semmit se a vendéglátója helyzetén kívül, még ha az édesestvére is. Hazudnék, ha azt bizonygatnám, hogy a batyus nem magyarázta el már százszor is, tulajdonképpen nagyon jól megy a dolga, ha az öröklött paraszti észjárással igyekszünk mérlegelni a helyzetét. A magángazdászok előtt megnyíltak a távlatok, szokta leutánozni a lelkesítő szónokokat. Van traktor, rogyásig kell az ipari növény a kooperációnak, kell a bikaborjú is a vágóhídnak. Az áramot meg akár már holnap bevezethetik a tanyavilágnak ebbe a részébe. Csak sokba, nagyon sokba kerül, az a bibi. Én megértem, hogy lassikán fogytán a türelme a batyusnak. Azelőtt még segély-

kérő pillantásokat vetett rám, valahányszor a tanyai gazdaságok áramellátására terelődött a szó, bár kimondani sohasem mondta ki: „Ha netán te is bele tudnál segíteni a villanykarók beszerzésébe, mert úgy is tudom, van valamennyi megtakarított pénzed...” Ha a hallgatag kérdés nem sercintett nálam kinyilatkozásra, más módszerrel akarta kilesni belőlem az igaz mondókát: „Mit szándékozol tenni, öcskös, a megspórolt pénzeddel? Ezt csak azért kérdem, mert sokan azt csinálják ott kint, hogy güzülnek, amíg csak izmukat ki nem csépelik, azután egy szép napon mégis ganszosan hazajönnek és házat építenek, műhelyt vagy kocsmát nyitnak...” De mindig elhallgatta előttem azokat, akik hazamennek és nem építenek, nem nyitnak műhelyt, nem próbálkoznak a kocsmával. Hogy ismerjem meg hát újra a batyust tizenkét év után, amikor nemcsak a maga gondjait festi ki előttem ilyenre meg olyanra, hanem mások igaz dolgait is el akarja takargatni előlem.

Szent egek, még mindig nem válaszolt, mi van a szüleink sírjával, pedig én legfőképpen annak rendbe hozásáért mennék haza, mert elmehetnék máshová, a tengerre is, csak nem haza, a Bácskába. Emiatt most már szívesebben érdeklődném meg Veronkánál, az ángyikámnál, akivel soha egy rossz szót nem ejtettem a batyussal történt veszekedések során, hogy a temetőbe ki lehet-e jutni a Forddal.

Begyújtanám az autóm az öblös tanyai udvar alján, s azt érzékelném, hogy a kipufogó gázának egészen más a szaga, mint a petróleumlámpáé, közben a Veronka szólna utánam valamit, de már semmit sem hallanék a motorzúgástól. A batyus mindezek után sértődötten és holtnémán állna a kitért ajtó küszöbén, petróleumlámpa sarjadó fénye természetesen meg a mögötte lángos homálytól behorpadó tanyai konyha méhét.

Hát elmész éccakára, elmész éccakának évadján a dűlőutakon bukácsolni az úri kocsiaddal, mikor senkid sincs ezen a világon rajtunk kívül?!

Akár így próbálna marasztalni elvesző hívásával az én ángyikám, Veronka, akár más szavakkal, egészen mindegy már, mert a batyus továbbra is hallgatag maradna. Evvel rúgtatnék ki a Forddal a temetőbe az öregekhez.

*

Most mégis megiszom a maradék söradagomat, és átmegegyek a koso-vói Gastarbeiterekhez német színes tévéműsört nézni.